



אימתי התפרסם שמו של רבי משה יענקל בעולם כולו? מי היו בין באי ביתו? עם מי מגדולי ישראל עמד בקשר והאם היתה לו "חבורת נסתרים"? על כך ועל הנהגות והדרכות שלו וגם על הצוואה הפלאית, בכתבה זו, השלישית והמסיימת בסדרה לתולדותיו וקורותיו של הצדיק הנסתר המקובל רבי משה יעקב הכהן רביקוב זי"ע, "הסנדלר הקדוש". סדרה שנכתבה ממקורות ראשוניים ומהימנים בלבד.



ושמעו הולך בכל המדינות

מיום שנפטר מרן החזון איש זי"ע בתשי"ד הלך זרם הפונים אל הבית שבקצה שכונת שבזי וגבר. רבים מאלו ששיחרו לפתחו של החזון איש בבקשת עצה וברכה עשו כעת את הדרך לביתו של רבי משה יענקל, "הסנדלר הקדוש".

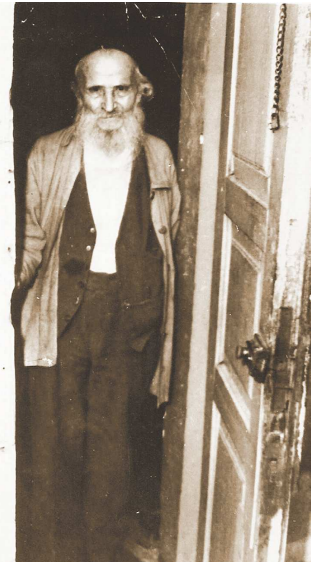
וכך סיפר הגאון רבי יעקב אדלשטיין שליט"א רבה של רמת השרון שבדידו הוה עובדה: בנו הילד הקטן החל להתפרץ בכיות ממושכות ללא כל סיבה הנראית לעין. בכיותיו נמשכו שעות ולעיתים יום תמים ואף יומיים. המצב הפך להיות בלתי נסבל. הלך עמו הגר"י

שליט"א לרופאים – ומזור אין. רגיל היה הגר"י שליט"א בכל מקרה שכזה לעלות אצל מרן החזון איש כדי להתייעץ ולהתברך אבל כעת כבר עלה החזון איש לגנזי מרומים והגר"י אדלשטיין לא ידע לשית עצות בנפשו.

איש צדיק תמים היה בישיבת פוניבז' ורבי **אלעזר מנדלוביץ'** שמו. נפלאות סופרו על צדקותו וקדושתו. אמרו בשם החזו"א שאמר לגאון מפוניבז' זצ"ל, כי אם יכניס את רבי אלעזר ללמוד בישיבה אזי תגן זכותו עליה ולא יזדקק לעשות ביטוח לבניני הישיבה ונכסיה. הלך הגר"י אדלשטיין אצלו ושטח בפניו את מצוקתו בבקשו ממנו לתת לו עצה וברכה. סירב רבי אלעזר, שקע במחשבות ואחר כך אמר להגר"י שליט"א: "הטוב ביותר עבורך יהיה לסור למעונו של רבי משה יענקל רביקוב הסנדלר הגר בתל אביב, עליו תוכל לסמוך, יש לו ידע בסגולות וגם ברכותיו מתקיימות".

שאלו הגר"י: "ומי זה ערב לי כי כוחותיו של סנדלר זה מצד הקדושה הם מגיעים ולא מצד ה"סטרא אחרא" חלילה?" אמר לו רבי אלעזר: "אל לך לחשוש. הכל כשר שם, בעצמי שמעתי מה"חזון איש" כי כוחותיו של רבי משה יענקל מצד הקדושה הם באים!" ואכן נסע הגר"י יעקב אדלשטיין שליט"א אל רבי משה יענקל, התברך מפיו ונושע. מאז לא חדל מלפקוד את ביתו והיה אצלו כמאה פעמים.

גם הגה"צ רבי **יעקב גלינסקי** שליט"א נמנה בימים ההם על משחרי פניו. "כל אימת שהזדמנתי לתל אביב הייתי נכנס אצלו" סיפר. שש פעמים למד עמו רבי משה יענקל בספר "עץ חיים" למהר"ו.



בשנת תשט"ז בערך, בהיותו כבן שמונים ושתיים נפל רבי משה יענקל ושבר את ירכו, ניתחוהו וחיברו את עצמותיו בברגים ושוב נעשה מוגבל קצת בתנועותיו, לא יכל לעסוק במלאכתו כמקדם ואף נזקק לעזרה והיה מהלך כשהוא נשען על שני מקלות. מעתה כבר לא ישב עוד בסנדלריה כי אם בביתו כשכל כולו מסור למען עמך ישראל, לשמוע ולהקשיב, לחזק ולרפא מכאובי לב, לברך ולייעץ, להדריך ולהושיע.

כעת יצא שמו בכל העולם, מקרוב ומרחוק באו אנשים או שלחו מכתביהם ובהם בקשות לישועה ולרפואה. "נכנסת ביראת כבוד לבעל הבית הישיש שישב דרך קבע לצד שולחנו העמוס לעייפה חפצים רבים ופתקים לאין מספר" מספר רבי **שמואל מור** ה"ו, "עוד פסיעה ואתה ניצב נוכח פניו הקורנות. כיפה גדולה על קדקדו ונהרת קלסתר של איש סגולה. יד כחושה וצנומה אך נמרצת עד כדי הפתעה היתה חותכת בתנופה את האויר. 'ברוך הבא'. הצדיק באיצטלא של סנדלר הפטיר את ברכתו בחדווה עילאה" - - -

כל מי שדרך על מפתן ביתו התכבד ראשית בכוסית משקה, ליקר או וודקה, לברכה ול"לחיים" ולהשראת השמחה וקבלת הברכה. בראשי חדשים היו הבית והרחוב שלפניו הומים אדם. אנשים נשים וטף מכל סוגי האוכלוסייה באו אליו בימים אלו שהם ימים המסוגלים לברכה. כל אורח התכבד ב"מזונות" ו"לחיים" והברכות נשפכו בשפע.

כל כולו מסור היה לטובתן של ישראל. רגיל היה לפזם תמיד "די די די!". פעם שאל את הגר"י אדלשטיין שליט"א: "היודע הנך למה מזמר אני דווקא די די די"? השיבו הגר"י: "כנראה על שם הפסוק והריקותי לכם ברכה עד בלי די!"

נענה רבי משה יענקל ואמר לו: "זהו פירוש אחד, אבל יש לי כוונה נוספת. "די" ברוסית משמעו "תן!" (ליתר דיוק: "דאוואי") ואני מנגן ומבקש מהקב"ה: תן, תן לנו את כל הטוב והשפע!" על באי ביתו נמנה גם הגה"ח רבי יעקב **לנדא** זצ"ל, רבה של בני ברק. מספר בנו הגה"ח רבי **אליהו לנדא** שליט"א: "ההיכרות בין אבי ובין רבי משה יענקל נוצרה על ידי אחד מתושבי בני ברק שהציע לאבי להכירו. הייתי נוכח בפגישתם הראשונה. רבי משה יענקל שכב אז במטה עקב שבר ברגל. פניו הפיקו שמחה. הוא בקש מאבי שיאמר בפניו איזה דבר תורה ממה שהוא חידש, והוא אמר לו על הגמ' דברכות דף ג', "תניא אמר רבי יוסי פעם אחת הייתי מהלך בדרך ונכנסתי לחורבה אחת מחורבות ירושלים להתפלל" וכו'. הם שוחחו ארוכות ומאז נוצרה ביניהם ידידות. היתה לאבי הערכה כלפיו, ואף היו מקרים שהפנה אנשים להתייעץ עמו." חתנו של הרב לנדא זצ"ל, הגר"ר **שלמה נח קרול** זצ"ל רבו של מושב "חמד", נמנה אף הוא על מקורביו הגדולים של הסנדלר הקדוש.

גם הגה"ח רבי **שלום בער ליפשיץ** זצ"ל מייסד וראש "יד לאחים" מרבה היה להתייעץ עמו והוא העיד כי עצותיו קלעו תמיד אל המטרה ולא החטיאו השערה.

עם גדולי ישראל

כזכור, הכיר ה"חזון אי"ש" בכחו של רבי משה יענקל ועל פי דברי הגר"ר שלמה נח קרול זצ"ל ביקר אצלו ה"חזון איש" פעמיים. (בכתבה הראשונה אף סיפרנו על הפעם הראשונה בה היה אצלו והורה לו להתחיל לברך). הרב קרול סבר כי החזון איש בא לראותו כיון ש"הוא נפגש עם כל כך הרבה אנשים ובהם כאלה שלא תמיד מצטיינים בדעה מופלגת, והוא רצה פעם לפגוש מישהו חכם..." כך סיפר הגר"י אדלשטיין שליט"א.

הגה"צ רבי **אריה לוין** זצ"ל מירושלים עמד עמו בקשר הדוק למרות שהדבר לא היה מפורסם.

למרות זקנותו רקם רבי משה יענקל קשרים עם צדיקים צעירים ממנו בהרבה. קרבה גדולה היתה לו עם כ"ק מרן האדמו"ר **רבי דוד משה מקרעטשניף** זי"ע שהיה מרבה לפקוד את ביתו אם כי לא בפרהסיא. רבי משה יענקל סיפר על כך בעצמו להגר"י אדלשטיין שליט"א. בברית מילה לאחד מבני הרבי מקרעטשניף הגיע רבי משה יענקל לרחובות כדי להשתתף בברית. ידוע גם על פעם אחת בה נסע לפגוש את כ"ק מרן האדמו"ר ה"שפע חיים" **מצאנז** זי"ע.

עם כ"ק מרן האדמו"ר **רבי משה מרדכי מלעלוב** זי"ע שהתגורר בת"א היה הקשר חזק במיוחד. הרבי מלעלוב העריץ אותו מאד והתבטא עליו בביטויים מפליגים ואף שלח אליו אנשים שנצרכו לישועה. רבי משה יענקל היה מגיע כל שנה ל"טיש" של פורים אצל הרבי מלעלוב בבית מדרשו שברחוב קלישר וישב שם שעות ארוכות, כשבמהלך ה"טיש" קם הרבי לרקוד אתו כמה פעמים. "זכורני פעם אחת כשהוא הגיע והרבי קם לקראתו, הניחו ידיים זה על כתפי זה ופתחו במחול סוער עם השיר "זאל שוין זיין די גאולה", היתה לנו תחושה שהמשיח כבר מגיע..." סיפר הרה"ח ר' פנחס מנחם וייצמן הי"ו.

"פעם בישיבי לפניו סיפר לי שעה ארוכה על רבנים שונים" סיפר הרה"ח ר' ניסן חסידה הי"ו, "שהם אנשי מעלה ובעלי ניסים ודבריהם עושים פרי. בין הרבנים עליהם סיפר היה הגה"צ רבי יעקב משה חרל"פ זצ"ל מירושלים".

הגמ"ח

כזכור, היתה לו לרבי משה יענקל קופת גמ"ח שאותה ייסד בנערותו, כאשר קיבל את חמשת הרובלים הראשונים חלף עבודתו בסנדלרות. בהיותו משכיל אל דל לא חיכה ללווים שיבואו לשחרר לפתחו והוא ידע היטב להציע הלוואות לנזקקים, בבחינת "טרם יקראו ואני אענה".



סיפר הרה"ח ר' שאול חסידה ז"ל, ממתפללי מניין הותיקן של רבי משה יענקל ב"שלוסברג" שלימד תורה לתשב"ר בבית הספר התורני "סיני" וכן החזיק לפרנסתו חנות לכלי בית והשכרת כלים לשמחות. מצבו הכלכלי לא היה מן המשופרים והוא נעזר רבות בגמ"ח של רבי משה יענקל.

והנה, באחת השנים, כאשר קרבו ובאו ימי ערב הפסח, פנה אליו רבי משה יענקל בשאלה: "ר' שאול! הן כעת היא העונה הבוערת של מסחרך, ואתה זקוק לכסף כדי לרכוש כמות הגונה של כלים חדשים, למה זה אינך בא ליטול הלוואה מהגמ"ח?" ענה לו רבי שאול: הן עדיין לא פרעתי את החוב הקודם ואיך זה אבוא עכשיו ליטול הלוואה נוספת!?

ארשת של ביטול עלתה על פניו של רבי משה יענקל. "נו, כמה חייב הנך? הריני מלווה לך כעת סכום כפול מחובך, את המחצית הנך מחזיר לי תיכף ומיד ושוב אין לך דאגה מהחוב הישן... ובנוסף תצא ותרכוש סחורה חדשה!"

מטרתו של הגמ"ח היו ברורות מאד. למנהל ישיבה ממקורביו שבא ליטול הלוואה לצורך כלכלת הישיבה סירב רבי משה יענקל. "מטרת הגמ"ח שלי היא לסייע בידי קשי יום לפרנסתם. למוסדות – כבר תמצא גמ"חים אחרים!" קופת הגמ"ח שהופקדה לימים בידיהם הנאמנות של כמה ממקורביו קיימת עד היום, והיא נקראת על שמו "קופת גמ"ח רמירב" בית הכנסת פא"י בשיכון ה' בבני ברק.



הנהגות והדרכות

היו לו לרבי משה יענקל דברים עליהם הקפיד במיוחד כמו למשל שלא לדבר כלום לפני תפילת שחרית ושיקפידו על כך שהפאות לא תהיינה מונחות על האזניים בשעת התפילה. זהיר היה מאד מאד בכבוד הבריות. מעולם לא הוכיח אדם בצורה ישירה וגם כאשר נזקק היה לכך עשה זאת בעדינות ובצורה הכי עקיפה שיש. "להעליב אדם הרי זה חמור יותר מאכילת

דבר אחר" התבטא פעם. סיפר הגה"ח רבי יוסף רכס זצ"ל ראש כולל לעלוב בירושלים, שבאחת מנסיעותיו לתל אביב לרבו האדמו"ר רבי משה מרדכי מלעלוב זי"ע, חלף ליד ביתו של רבי משה יענקל ושאלו: "מיהו משיח, ומתי יבא?" נענה לו הסנדלר הקדוש: "הפסוק בתהלים אומר 'אהבת צדק ותשנא רשע - על כן משחך'. גם אתה תוכל להיות משיח" - - -

"לקראת הבר מצוה הוא נתן לי שתי הדרכות" מספר אחד מילדי השכנים. "האחת, שהתמדה משמעותה להסתגר בחדר, ללמוד כשש שבע שעות ברציפות ולשכוח מעולם ומלואו. אם תנהג כך פעם ועוד פעם תגיע לחשקות בלימוד התורה. והדבר השני היה שסגולה שלא לשנוא שום יהודי כי הדבר יכול להביא קטרוג חלילה".



רבי משה יענקל הקפיד מאד על כבוד הכהונה. הוא סבר שעל הכהנים מוטל לדאוג לכבוד כהונתם ועל כן לא הסכים לצאת מבית הכנסת בשעת קריאת התורה, כדי שאנשים אחרים יוכלו לעלות לתורה. גם כאשר בבית הכנסת לא היה לו. והוא התכבד בשתי העליות בזו אחר זו. הרה"ח ר' חיים שלמה קניגסברג ז"ל, ממקורביו ועוזריו, היה גם הוא כהן. פעם אחת סיפר לרבי משה יענקל כי הוא נוהג להחזיר למשפחות שהוא פודה את בניהם הבכורים, את ערך המטבעות שנתנו לו לפדיון הבן. אמר לו רבי משה יענקל כמתרעם: "כסף כזה אתה מחזיר? אין כסף יותר כשר מזה ואל לך להחזירו!".

התפרסם פעם בירושלים יהודי בעל ידיעה בחכמת היד שהיה גם נוטל ממון בשכרו. רבי משה יענקל הקפיד על כך מאד. "איך אפשר לקחת כסף מיהודים על דבר שכזה?" התרעם, והוא נימק את דבריו בשתי סיבות: "ראשית, זו אינה חכמה מדויקת והתמונה הניבטת משרטוטי היד משקפת מצב עכשווי שלא תמיד הולם את המציאות כולה. קח לדוגמא יהודי שעובד בחנות בשר בצפון תל אביב...". תיאר בציוריות, "איש קשה יום המתגורר כאן בשבזי או ביפו והוא עמל קשות לפרנסתו ומשתכר פרוטות. והנה יום אחד נותרת בחנות כמות הגונה של גרונות עוף ושאר שיריים שבעל החנות יודע כי מחר כבר לא יהיה לו מה לעשות בהם, והוא נותן אותם במתנה לעובד שאין לו אפילו את הכסף לנסוע באוטובוס. נו, מה יעשה המסכן? איך ילך עם חמש קילו שיירי עוף? הולך הוא בדרך הקצרה ביותר, לאורך החוף... השמש קופחת על ראשו והוא נוטף זיעה ובגדיו נדבקים לעורו. הולך ומזיע כמה קילומטרים אבל הוא מאושר. אם תציץ בכף ידו עכשיו תראה שהוא עשיר. נו, אפשר לסמוך על זה?"

"ובכלל" הוסיף בטרזניא רבתי, "הן ישראל הם מעבר למזל ותפילה יכולה לשנות הכל! איזה ערך יש איפוא למה שנשקף מחכמת היד?" - - -

חשיבות מיוחדת ייחס רבי משה יענקל לנסיעות למירון. שלש פעמים בשנה היה נוסע לשם. בערב ראש חודש אלול, בערב ראש חודש ניסן, ובערב ראש חודש אייר. נהגו בנסיעות אלו היה הרה"ח ר' ישראל זכריה שטרן ז"ל, בעל טחנת הקמח ברחוב סוקולוב בבני ברק. בנסעו שמה היה נוטל עמו הרבה פתקי בקשה של יהודים שבקשוהו להתפלל עליהם שם. היו גם יהודים רבים שנהגו להביא לו נרות או כסף לקניית נרות, ואת הנרות הללו היה משגר להדלקה על ציון רשב"י בידי רבי יוסף וולטוך זצ"ל שהיה מרבה לנסוע מירונה.



בשמחות

רבי משה יענקל חיבב מאד להשתתף בשמחות של יהודים. גם בזקנותו המופלגת, בהלכו נשען על מקלותיו היה מגיע לעיתים לחתונות ואף מרקד עם המקלות על השולחן. חשיבות מיוחדת היתה בעיניו לבריתות מילה. הוא הרבה להתכבד בסנדקאות ועשה זאת אף במסירות נפש. כמה שבועות לפני פטירתו עוד הגיע לברית מילה בבית מקורבו הרה"ח ר' חיים שלמה קניגסברג ז"ל, ולמרות שהיה צריך תמיד עזרה בהליכתו הרי שכאן טיפס ועלה ארבע קומות (!) ללא עזרה, רק מתוך הישענות על המעקה! שמח היה כשהביאו לפניו שיריים מסעודת המצוה, חלה או "מזונות", על הארון שבחדרו מונחות היו תמיד צלחות עם שיירי סעודות מצווה והוא היה מחלק אותם למתברכים מפיו.

למרות שנמנע כל ימיו מלהוכיח אנשים, הרי שידע יפה להסתלק ממקום שלא היה לרוחו. בעצמו סיפר פעם להגר"י אדלשטיין שליט"א כי הוזמן לעיר נתניה כדי לשמש שם כסנדק, אבל עוד לפני הברית נשא את רגליו ושב תל אביבה, כיון שאלהיו הנביא לא היה שם. "ומנין למר שאלהיו לא היה שם?" שאלו הגר"י אדלשטיין. "אני אומר לך שהוא לא היה שם!" השיבו רבי משה יענקל בנחרצות. "אבל מנין יודעים אתם זאת?" שב הגר"י אדלשטיין ושאלו, ואז השיב לו רבי משה יענקל: "ראיתי את חוסר הצניעות המוחלט ששרר שם וידעתי שלמקום כזה אליהו הנביא לא מגיע!"

מעשה נורא אירע בבני ברק לפני כעשרים וחמש שנה. בחור כשרוני ומופלג מאד בתורה ויראה שהגיע לגיל עשרים, החל לפתע להתדרדר ברוחניותו בצורה מבהילה, ללא כל סיבה הנראית לעין. הוריו הלכו לצדיק אחד, והוא אמר להם: "רואה אני שפגעתם במקובל גדול ובשל כך באה עליכם הצרה הזו". מיד נזכרו שכאשר נולד בנם הזה, כובד רבי משה יענקל בסנדקאות ואף הגיע לברית כשהוא מלווה בכמה מאנשיו. אבל הסבא, אבי האם, התנגד לכבודו והתעקש על כך שראש ישיבה מסוימת יהיה הסנדק. ניגשה אליו היולדת והתנצלה בפניו, ואז פנה רבי משה יענקל למלוויו ואמר להם: "בואו נלך, אליהו הנביא לא יהיה בברית הזאת..."

כעת משנזכרו באותו מעשה בקשו מהצדיק שאליו הלכו להורותם כיצד לתקן את המעוות, הורה להם לעלות עם מנין על קברו של רבי משה יענקל ולבקש את סליחתו. עשו כן ולא חלפו ימים מרובים עד ששב הבחור לתקנו.

חבורת נסתרים!?

האם הקיפה את רבי משה יענקל חבורת צדיקים נסתרים שקבלה תורה מפיו? זהו נושא שסביבו פרחו אגדות למכביר, רובן לא מדויקות, אם להשתמש בלשון זהירה...

התפיסה הרווחת אומרת כי יש ל"ו צדיקים נסתרים בדור, ולא זו בלבד אלא שרבי משה יענקל היה "ראש הל"ו", וזאת על פי דבריו כביכול של החזון אי"ש זי"ע. מכאן והלאה כבר נוצרה תמונה של ה"למ"ד וא"ו"ניקים הבאים ללמוד עמו מדי ערב. ובכן, לדברים אלו של החזו"א לא נמצא עדיין מקור מהימן! (אשמח אם יוכיחו לי אחרת!).

ובכלל, הגה"צ רבי יהודה זרחיה סגל זצ"ל רבה של שכונת "קרית שלום" שבעצמו היה איש פלא וגם הרבה להתחקות אחרי עקבותיהם של צדיקים נסתרים, מתרעם היה מאד על האמירות כי פלוני או פלוני הנו אחד מל"ו הצדיקים הנסתרים. "מנין לנו העוז להגדיר מי נמצא ברשימה זו של ל"ו דייקא? הרי כל כך הרבה מדרגות ובחינות קדושה יש בצדיקים!" היה אומר. "עלינו מוטל ללמוד מכל אחד מהם ולא לסווג אותם...". (ושלא לדבר על כך שעצם המושג "ל"ו צדיקים נסתרים" טעון בירור, שכן חז"ל דברו על ל"ו צדיקים במדרגה הגבוהה ביותר ולא דווקא נסתרים).

מה שברור היא העובדה, שבימיו של רבי משה יענקל היו בתל אביב עוד כמה וכמה יהודים פשוטים למראה, בעלי מקצוע פשוט ולעיתים אף מבוזה, שבעצם היו אנשים נשגבים, צדיקים נסתרים.

האם בין כולם היה קשר תדיר? לחלקם כן, לחלקם לא, על חלק אין תשובה ברורה. להגיד שהיתה זו קבוצה מגובשת? עדיין יש הרבה מקום לברר. אי אפשר גם, כמובן, לשלול את קיומה של חבורה זו שכן "לא ראינו אינה ראייה!"

אמנם כן, הדעת נותנת כי צדיק ממארי דרזין כמוהו מצא לו חברים כלבבו עמם היה מקיים קשר, וכבר סיפרנו על חברתו ל"לובשי השקים" הירושלמיים. ובכן, נרד נא אל העובדות ונספר מה שהתברר לנו בוודאות שאכן היה.



עם הצדיק המופלא רבי יוס' וולטון זצ"ל היה לו לרבי משה יענקל קשר מיוחד. הוא הרבה לשהות בקרבתו. היה זה בימים בהם לא ייחס איש לרבי יוסל, מנקה הרחובות והצדיק הנסתר, כל חשיבות והוא נראה היה כתמהוני. למרבית הפלא קורא היה לו הסנדלר הקדוש "החבר שלי!" באי הבית זוכרים כי "היה ביניהם כזה מבט עיניים שאמר הרבה יותר מדיבורים!"

רבי יוסל גם היה פוקד רבות את מעונו של הצדיק הצייר רבי יהודה ליאון פטילון זי"ע שהתגורר ברחוב אלעזר ב"נוה שלום". אבל על קשר בין רבי ליאון

לרבי משה יענקל, למשל, לא ידוע לנו.

הצדיק רבי אברהם פיש זצ"ל שהתגורר ברחוב קלישר אמר כי למד בישיבת מיר, וכששאלוהו הכיצד השיב "מ"ר ראשי תיבות מ'שה יענקל ר'ביקוב"... . והוא סיפר על תלמידים נוספים שקבלו לקח מפיו של הסנדלר הקדוש.

בירושלים התגורר הצדיק רבי **צבי דוב מצקין** זצ"ל, איש נסתר שאחרי פטירתו התברר כי היה צדיק נשגב הרבה מעבר למה ששיערו וכי בצעירותו כבר חיבר את הספר "כללי מקואות" בעילום שם. (נכתב עליו ב"סיפורים ירושלמיים"). מפי אחד מזקני הדור שליט"א קבלנו כי הוא היה בקשר עם רבי משה יענקל וכי נפטר אחרי שחלה בדרכו אליו לתל אביב.

והרה"ח ר' **ישראל הומינר** הי"ו מספר מה ששמע מפי אחד משכני הסנדלר הקדוש: "ראינו אור בוקע בלילה מהסנדלריה. שאלנו את רבי משה יענקל לפרש הדבר והוא השיב לנו כי כאשר מביאים לו לתיקון נעליים של תלמידי תלמוד תורה הרי הוא שוקד על תיקונם כדי שיוכלו ללכת בבוקר לתלמודם ללא מפריע. אבל כשנמשך הדבר הצצנו מבעד לחריצי הדלת וראינו אותו יושב עם חבורת אנשים ולומד עמם. הוא היה גם מקפיד מדי לילה לתקן איזו נעל, כדי לקיים את שסיפר על תיקוני הנעליים בלילות...".

ומן הראוי להוסיף ולציין כי תאורה רגילה לא הותקנה בסנדלריה. רבי משה יענקל נימק זאת בכך שאינו רוצה להמשיך במלאכתו אל תוך הלילה...

"הייתי בחור צעיר. נסעתי פעם בקו 5, ורציתי להתיישב במקום הבודד שמאחורי הכרטיסן" מספר יהודי יקר הי"ו שבילדותו היה שכן לרבי משה יענקל, "אבל יהודי שישב מאחור קרא לי לשבת לידו. הוא היה כזה שמן, מגושם, חבש קסקט והיה נראה כמו כפרי של פעם. כשישבתי לידו הוא התעניין על לימודי. הדבר די הרגיזני, מה ליהודי גס זה



וללימודי? תוך כדי שיחה הוא שואלני: 'אתה צריך ברכה?' השבתי בחיוב. מה יכול להזיק. הוא הראה לי שאניח ידי על ידו השמאלית ואני נבהלתי, מה הוא רוצה ממני... ואז הוא הרים קצת את הקסקט וראיתי שהוא הולך עם תפילין קטנות על הראש. הבנתי מיד שיש לי עסק עם צדיק נסתר שגם על ידו השמאלית יש תפילין. הנחתי ידי על ידו השמאלית והוא ברכני. כשהאוטובוס הגיע לתחנה המרכזית נפרדו דרכינו. כמובן שסיקרן אותי מאד לדעת מי האיש, אבל עברה תקופה ארוכה ולא ראיתיו עוד".

"בהלוויה של רבי משה יענקל, בשעת עריכת ה"טהרה" הסתובבתי והגעתי לפינה שמאחורי חדר ה"טהרה", והנה לתדהמתי עומד שם האיש הזה עם עוד כששה או שבעה אנשים בעלי חזות פשוטה שכמוהו. הם עמדו כפופים למרכז והתלחשו ביניהם. ככל שניסיתי להקשיב לא הצלחתי לקלוט מאומה. כשהוציאו את המיטה הם הסתכלו בה ואחר כך לא ליווהו עוד אלא התפזרו לדרכם" - - -

לישועתו של עם ישראל

חובב ארץ ישראל מושבע היה רבי משה יענקל, כפי שספרנו בכתבה הקודמת. בשנת תרצ"ו קנה קרקע ליד עפולה וחשב לעקור לשם (ואולי רצה לברוח מתל אביב בעקבות התפרסמותו?!), אך מאורעות הדמים שפרצו אז שינו את תכניתו. תמיד מתרעם היה על אותם המשקיעים הונם בקרקעות חו"ל והיה אומר: "ראו את ביתי שבניתו כאן דווקא, בארץ ישראל!" הוא ציפה תמיד לגאולתם של ישראל. העיד החסיד ר' **שאול חסידה** ז"ל כי רבי משה יענקל הראה לו בקבוק י"ש מיוחד שעמד במרתפו ושאותו הכין לקראת הגאולה, הוא אמר תמיד

כי את הבקבוק יפתח כאשר תבוא הידיעה כי פרשים אנגליים פרצו לפרס (כוחות הברית נגד איראן?!) ור' שאול חסידה היה שואלו מפעם לפעם: "נו, מתי כבר אפשר לפתוח את הבקבוק?" למקורבו הרה"ח רבי **חיים שלמה קניגסברג** ז"ל הוכיח פעם בראיות מהתורה כי ימות המשיח יתחילו מהמזרח הרחוק.

באמצע שנת תשכ"ו החלו להישמע מפיו אמירות בלתי מובנות. בין היתר יעץ לאנשים שהתייעצו עמו היכן להשקיע את כספם כי כדאי להם להשקיע את כספם כי כדאי להם להשקיע בירושלים, כי שם עתידה כל אבן להיות שוה זהב, ובקרב. אנשים סברו כי הוא רואה כבר את הגאולה המתקרבת אבל כעבור קרוב לשנה, כאשר שוחררה ירושלים במלחמת "ששת הימים" ומחירי הקרקעות בירושלים כולה האמירו פלאים. אלו ששמעו לעצתו ורכשו בה קרקעות ראו כעת ברכה מרובה. ההשקעה היתה מוצלחת ביותר.

פטירתו

צלול ורענן נותר רבי משה יענקל גם בזקנותו המופלגת, לא הוזקק למשקפיים ושערו היה מלא. לא נס ליחו ולא כהתה עינו. גם חיוכו לא מש מפניו. ביום שמחת תורה של שנת תשכ"ז, בעת שבה פיזזו וכרכרו המוני בית ישראל עם התורה הקדושה, עלתה נשמתו הקדושה והשמחה של רבי משה יענקל השמימה במיתת נשיקה, על מיטתו בביתו.

למחרת, באסרו חג שחל להיות בערב שבת, נערכה הלווייתו ההמונית והוא נקבר בבית העלמין "שומרי שבת" בבני ברק. לפי צוואתו לא נכתבו שבחים על מצבתו כי אם "פ"נ ר' משה יעקב ב"ר יוסף הכהן רביקוב ז"ל" ותו לא.

ב"שלושים" לפטירתו נערך מספד רבתי בבית הכנסת "מושב זקנים" שברחוב אלנבי, המספיד היה הגה"צ רבי **אריה לוי** זצ"ל שכפי שהתברר היה קשור מאד לרבי משה יענקל. בדבריו אמר בין היתר כי רבי משה יענקל היה מצדיקי הדור. הקשר שלו עם הסנדלר הקדוש התברר לבני משפחתו גם מהעובדה שזמן מה אחרי פטירתו של הסנדלר הגיע לביתו של רבי אריה לוי תכריך כתבי קבלה של רבי משה יענקל אותם הורה להעביר לרבי אריה זצ"ל.

הצוואה הפלאית

חלפה חצי שנה.

בחודש אייר תשכ"ז, עת שררה בארץ האימה הגדולה של טרום מלחמת ששת הימים נפוצה השמועה: רבי משה יענקל השאיר אחריו צוואה אותה הורה שלא לפתוח לפני ל"ג בעומר. והנה פתחוה ומצאו בה כתוב, כי עתידה מלחמה לפרוץ בין ישראל לאויביה, המלחמה לא תמשך יותר מכמה ימים ואין להם ליהודים שבארץ ממה לחשוש כי היא תסתים בנצחון מוחץ ובהצלחה גדולה. במתח הנוראי ששרר אז בכל שדרות היישוב בארץ היתה צמאה זו כמים קרים על נפש עייפה.

נפוצה גם שמועה כי בצוואה כתב רבי משה יענקל כי הוא לא יהיה בחיים במלחמה הזאת אבל הוא משאיר משקה ל"לחיים" בביתו לכבוד הנצחון וכי הוא מזמין את כל החפץ בכך לבוא אל ביתו ולשתות "לחיים".

השמועה עשתה לה כנפיים, והגיעה גם לאזני יוסף ז"ל, בנו של רבי משה יענקל. הוא לא ידע דבר וחצי דבר על הצוואה ובטוח היה כי לא נוצרה אלא בדמיונו של הקהל. אבל לאמיתו של דבר היתה הצוואה גם היתה אלא שהיא הופקדה בידי הגה"ח רבי יצחק ידידיה פרנקל זצ"ל, "רב השכונות" ולימים רבה של תל אביב, והיא נפתחה במעמד עשרה יהודים חשובים ונכבדים.

בסופו של דבר הוכיחה הצוואה את עצמה. הנצחון היה בדיוק כמו שתואר בצוואה, ויוסף ז"ל, למרות שלא האמין בקיומה הוציא משקאות ל"לחיים" ביד רחבה ואנשים מכל החוגים באו לחגוג ולשתות "לחיים".

לדורות

רוחו של רבי משה יענקל חפפה על שכונת שבזי עוד ימים רבים. הקונדיטוריה הכשרה שבבניין הסמוך לביתו שומרת שבת עד היום מתוך הערכה לדמותו הקדושה ותמונתו וסיפור חייו אף מופיעים בפרוספקט שלה. בני השכונה היו נוהגים לנשק בדחילו את המזוזה שבפתח ביתו עוד שנים רבות אחר הסתלקותו.

עד היום מספרים סיפורי מופת וישועות לרוב, אנשים שנושעו מברכותיו או כאלו שנושעו אחרי השתטחות על ציונו. "כמעט לא עובר שבוע שאנו לא שומעים סיפור חדש על סבא זצ"ל", מספרים נכדיו.

שמעו של הצדיק המצטנע נפוץ על פני תבל. שמו של רבי משה יענקל "הסנדלר הקדוש" נותר חקוק לדורות באותיות של זהב.

[על פי זכרונות: הג"ר יעקב אדלשטיין שליט"א רבה של רמת השרון, הג"ר יעקב גלינסקי שליט"א, הסופר הותיק הרב שמואל מור שליט"א, הגה"ח רבי אליהו לנדא שליט"א, הרה"ח ר' ניסן חסידה ה"ו ואחותו הרבנית חמניצקי תחי', הרה"ח ר' פנחס מנחם וייצמן ה"ו, הרה"ח ר' אליהו מנהיימר ה"ו, הרה"ח ר' שמואל פרוש ה"ו, הר"ר חיים שוב ה"ו, הר"ר חיים גליס ה"ו, הרה"ח ר' ישראל הומינר ה"ו, הרה"ח ר' בן ציון גרובייס ה"ו, הר"ר אלימלך דלבקוביץ' ה"ו, הרה"ח ר' יהודה הלפרן ה"ו, הר"ר יחיאל זינגר ה"ו, הרה"ח ר' יואל שיף ה"ו, הגב' דרורה לזר תחי' נכדתו של רבי משה יענקל ויהודים יקרים ה"ו החפצים בעילום שמם ולהבחיל"ח הרה"ח ר' חיים שלמה קניגסברג ז"ל מחבר הספר "באנו באש ובמים" ורשימות של יוסף רביקוב ז"ל בנו של רבי משה יענקל ז"ע.

תודתי נתונה לכל אלה שעזרוני באיסוף החומר ובדיקת מהימנותו ובהם: א"מ הרה"ח ר' מרדכי לוי ה"ו, הרב שמואל מור ה"ו שלצד היכרותו האישית עם רבי משה יענקל גם רשם מפייהם של הגר"י אדלשטיין שליט"א והגר"י גלינסקי שליט"א את זכרונותיהם, הרה"ג רבי צבי יהודה בהגר"י אדלשטיין שליט"א ר"מ ישיבת וילקומיר באשדוד, הרה"ג רבי בצלאל דבליצקי שליט"א, הרה"ג רבי אבישי אלבוים שליט"א מנהל ספריית הרמב"ם ת"א, הרה"ח ר' דוד מרגליות ה"ו – מכון "מאגרים", הרה"ח ר' משה רייכמן ה"ו, הרה"ח ר' יאיר ויינשטוק ה"ו, הרה"ח ר' שמעון אייזנבך ה"ו, הרה"ח ר' בעריש זוסמן ה"ו, הרה"ח ר' שמואל רכס ה"ו, גיל תימור ה"ו ואורי לזר ה"ו ניני רבי משה יענקל, הגב' שולה וידריך תחי', גנזך קידוש ה' ועוד נשמח לקבל חומר נוסף על רבי משה יענקל ז"ע, כמו גם על כל דמות מדמויות הפאר של "תל אביב של מעלה."

"תל אביב של מעלה"

ת.ד. 455 ב"ב

פקס: 036180387

דוא"ל: babad10@kavnaki.net